

พระพุทธศาสนากับประชาธิปไตย

BUDDHISM AND DEMOCRACY

¹พระอุดมปัญญาภรณ์
¹PhraUdompunyaporn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Chaingam2516@gmail.com

Received : May 1, 2022; Revised : June 21, 2022; Accepted : July 24, 2022

บทคัดย่อ

ประชาธิปไตยที่จะทำให้คนมีคุณภาพ พร้อมทั้งจะปกครองตนเอง หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักประชาธิปไตย เพราะเป็นเรื่องของการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและให้รู้จักปกครองตนเองได้ แต่จะต้องมองให้ถูกแง่และปฏิบัติให้ถูกตามหลักนั้น คือการที่จะนำหลักพระพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในประชาธิปไตยคือว่าจะต้องนำธรรมมาใช้ให้ถูกต้องตามหลักธรรมที่ใช้ให้ถูกหลักก็คือ มองจากความรับผิดชอบของตน ว่าเป็นหลักที่ต้องปฏิบัติกันทุกคน ถึงแม้หลักธรรมอื่นๆ ก็เหมือนกัน เช่น ขันติ ความอดทนที่จะรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น โสวัจสสา ความเป็นผู้ว่าง่าย พูดกันง่าย หมายความว่า ยอมรับฟังเหตุผลความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นต้น ถ้าเราทำได้อย่างนี้ ก็คือแนวทางแห่งประชาธิปไตย แต่ถ้าไปเรียกร้องสิ่งเหล่านี้จากผู้อื่น ก็เป็นลัทธิการปกครองที่ตรงกันข้าม ธรรมาธิปไตยคือ ถือธรรม ถือหลักการ เอาความถูกต้องเป็นประมาณ ถือตามความดีงาม นั่นคือการพิจารณาตัดสินด้วยสติปัญญา หมายความว่าให้แต่ละคนนี้ ถือหลักการพิจารณาตัดสินและกระทำการต่างๆด้วยอาศัยสติปัญญาบริสุทธิ์ พิจารณาว่าอะไรเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่สุด ดีที่สุดเท่าที่มองเห็นด้วยการค้นคว้ารับฟัง แสวงหาความจริงอย่างถึงที่สุด ด้วยการคิดถึงที่สุดและอย่างจริงใจที่สุด เท่าไรก็เท่านั้น เช่น หลักกาลามสูตรก็อยู่ในข้อธรรมาธิปไตยนี้ ตามหลักนี้เมื่อมีการแสดงออก จะวินิจฉัยัยกระทำการอะไรต่างๆก็หมายความว่า เมื่อแต่ละคนมีแนวในการวินิจฉัยตัดสินความและกระทำการต่างๆ โดยยึดถือสติปัญญาที่วินิจฉัยโดยบริสุทธิ์ใจ มุ่งเอาความถูกต้องเป็น

ประมาณ หลักธรรมที่จะต้องพูดโดยตรงที่จะทำให้บุคคลปกครองตนเองได้ตามหลักของประชาธิปไตย

คำสำคัญ : พระพุทธศาสนา, ประชาธิปไตย,

Abstract

Democracy that will make quality people ready to govern themselves in the Buddhist way Religion is the principle of democracy because it is a matter of developing quality people and to know self-government but must look in the right direction and act accordingly is to apply Buddhism principles in democracy That is, that the Dharma must be applied correctly according to the principles that are used correctly. looking at their responsibility that is the principle that everyone must practice Although the other principles are the same, for example, patience, patience to listen to other people's opinions, sovajussta, easy-going, easy-to-talk, meaning to accept others' opinions, etc., if we can. like this is the way of democracy but if you demand these things from others It is the opposite doctrine of governance. Dharmadhipey is to hold the dharma, hold the principles, take the correctness as an approximation. hold according to beauty That is a wise judgment. means to each person hold judgment and various actions By virtue of pure intellect Determine what is most accurate. The best that can be seen through research, listening, seeking the truth as much as possible. with the utmost nostalgia and most sincerely However much it is, for example, the Kalama Sutta is in this Dharmadhistan. According to this principle, when he will express to diagnose what actions it means When each person has a line of judgment and action. by adhering to the intellect that judges with sincere heart Focusing on accuracy as an approximation of principles that must be spoken directly to enable individuals to govern themselves according to the principles of democracy

Keyword : Buddhism, Democracy,

บทนำ

สังคมมนุษย์ประกอบด้วย กลุ่มบุคคลต่างๆ ที่มีความเชื่อ ความคิด อุปนิสัย ทัศนคติ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การที่มนุษย์มารวมกัน อยู่ภายในอาณาเขตเดียวกัน จึงทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องหาการปกครองที่เหมาะสมมาใช้ในสังคมเพื่อให้สังคมนั้นๆ ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี คือ มีความสงบเรียบร้อย มีความยุติธรรม มีความสามัคคี ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม หากสังคมที่มีความแตกต่างกันอย่างหลากหลายไม่มีการนำการปกครองที่เหมาะสมมาใช้แล้ว ก็อาจทำให้สังคมนั้นประสบกับความสับสนยุ่งเหยิง เกิดความแตกแยก แย่งชิงผลประโยชน์ตามมาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังที่ปรากฏในสังคมต่างๆ การปกครองที่เหมาะสมจึงเป็นที่ต้องการของทุกๆ สังคมในปัจจุบัน เพราะถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ได้มาซึ่งการมีเสถียรภาพทางสังคม และการนำสังคมไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ความผาสุก การบริหารและการปกครองของสังคมในอดีต มีความสัมพันธ์กับศาสนาอย่างใกล้ชิด มีการพึ่งพิงอาศัยซึ่งกันและกัน ศาสนาจึงเป็นที่มาของอุดมการณ์ และรูปแบบเดียวกัน เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการธำรงรักษาความชอบธรรมของการปกครองและการยอมรับของประชาชนที่มีต่อผู้ปกครอง

หลักประชาธิปไตย ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างเป็นสากลมากแล้วให้เห็นในภาพรวมเสียก่อนว่า คำว่า “ประชาธิปไตย” นั้นเป็นคำที่มีนิยามกว้างมาก พิจารณาไปได้ในหลายมุมมองความคิดเห็น หากจะต้องนิยามจำเพาะเจาะจงลงไปให้ชัดเจนเห็นถึงรูปธรรม คงเป็นการยากยิ่งกับโลกในยุคดิจิทัล โลกในยุคโลกาภิวัตน์ ที่ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แต่เนื่องจากเป็นหลักการใหญ่ที่สำคัญที่จะต้องใช้ เวลาสำหรับการศึกษามากพอสมควร จึงพิจารณาได้จากมาตรฐานสากลที่คล้ายคลึงกับระบอบ นอกจากหลักธรรม ยังมีแก่นใจความจากหลักธรรมคำสอนบทอื่นๆ อีก ที่ควรค่าที่จะนำมาปรับใช้กับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยเรา และตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ก็ได้บัญญัติชัดเจนให้เห็นแล้วว่า ยังคงหลักการเดิม คือ มอบอำนาจอธิปไตยให้เป็นของปวงชนชาวไทย และประชาชนชาวไทยจะใช้อำนาจอันนั้นได้โดยผ่านตัวแทนที่ตนใช้สิทธิเลือกตั้งเข้ามาบริหารจัดการประเทศโดยระบบเสียงข้างมากให้เข้ามาทำหน้าที่แทนตน ซึ่งการใช้อำนาจอแทนประชาชนนั่นเอง กฎหมายสูงสุดยังได้ตอกย้ำให้ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวมการที่มีหลักนิติธรรมมากำกับไว้อีกชั้นหนึ่ง สะท้อนให้ผู้ใช้อำนาจไม่ว่าจะเป็นอำนาจของ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ นอกจากจะต้องมีการดูแลกันอำนาจซึ่งกันและกันเอง แล้วยังจะต้องมีหลักธรรมมากำกับใจตนไม่ให้ใช้อำนาจที่มีอยู่เกินขอบเขตออกนอกกลุ่มนอกทาง

รูปแบบและลักษณะวิถีวัฒนธรรมทางการเมืองในประชาธิปไตย

วัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น มีความนิยมอย่างแพร่หลาย ซึ่งประเทศต่างๆ ในโลกได้นำมาใช้เป็นระบบในการปกครองประเทศ นับตั้งแต่หลังสิ้นสุดยุคสงครามเย็นระหว่างประเทศมหาอำนาจตะวันตก ซึ่งมีประเทศสหรัฐอเมริกาและอดีตสหภาพโซเวียต สังคมการเมืองที่ใช้ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่สามารถทำให้ประชาชนในประเทศนั้นๆ มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แท้จริงเกิดขึ้นได้ทันที แต่ต้องมีการพัฒนาและศึกษาอบรมหรือบ่มเพาะประชาชนในระบอบประชาธิปไตย จนวัฒนธรรมทางการเมืองสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนของประเทศนั้นๆ ประชาชนต้องมีจิตใจปรารถนาในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และมีจิตสำนึกหรือวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะในประเด็นดังต่อไปนี้ (สมปอง รักษาธรรม, 2552)

1. จิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เมื่อประชาชน ศรัทธาแล้วจะมีความเชื่อมั่น ถ้าหากมีอะไรเกิดขึ้นกับระบอบประชาธิปไตย ประชาชนต้องออกมา ปกป้องระบบการเมืองที่ต้องรักษาเอาไว้ คือระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นระบบการปกครองที่เสียหายน้อยที่สุด เพราะมีหลักการเคารพในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย จะมีต้องมีขึ้นในหมู่ประชาชน และผู้นำทางการเมือง จึงทำให้ระบอบ ประชาธิปไตยประสบความสำเร็จ

2. จิตสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพ เป็นหลักการที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย หลักสิทธิ เสรีภาพเป็นหลักการที่สำคัญขั้นพื้นฐานของระบบเสรีประชาธิปไตย เป็นการรับรองสิทธิของเสรีชน หรือประชาชนทั่วไป เช่น สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการชุมนุม สิทธิในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย สิทธิในการเลือกประกอบอาชีพ สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการรับรู้ข่าวสาร เป็นต้น

3. จิตสำนึกในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น ผู้ที่มีจิตใจเป็น ประชาธิปไตยจะต้องพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองอันชอบธรรม เช่น ถ้าตนเองถูกกีดกันไม่ให้ ลงคะแนนเสียงใช้สิทธิเลือกตั้ง จะต้องต่อสู้เพื่อให้ได้สิทธิของตนเองกลับคืนมา ซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน การต่อสู้เพื่อสิทธิอันชอบธรรมถือเป็นหลักการของประชาธิปไตย แต่ในการต่อสู้ เพื่อสิทธิของตนเองต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นด้วย และต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของคนอื่น หากเป็นการเอาแต่ได้เพื่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น เป็นการแสดงว่าผู้นั้นขาดจิตสำนึกในระบอบ ประชาธิปไตยจะกลายเป็นเรื่องการเห็นแก่ตัว

4. จิตสำนึกในเรื่องเสียงส่วนใหญ่และสิทธิเสียงส่วนน้อย หลักการตัดสินข้อขัดแย้ง และการคลี่คลายข้อขัดแย้งในระบอบประชาธิปไตย คือ การออกเสียงลงคะแนน ก็ใช้เสียงข้างมากและเสียงส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ แต่การใช้เสียงส่วนใหญ่จะต้องไม่ขัดต่อ

สิทธิของเสียงส่วนน้อย ต้องเคารพรับฟังเสียงส่วนน้อย ในขณะที่เดียวกันเสียงส่วนใหญ่จะมาลงคะแนนเพื่อไปจำกัดสิทธิของเสียงส่วนน้อยไม่ได้

5. จิตสำนึกในเรื่องหลักความเสมอภาค คือหลักความเสมอกันในทางกฎหมาย ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ประชาชนทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกันซึ่งใช้บังคับกับทุกคนในสังคมและหลักความเสมอภาคในทางการเมือง คือ เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไป ประชาชนผู้มีสิทธิในการออกเสียงลงคะแนนเพื่อเลือกตัวแทนของตนเองเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ประชาชนหนึ่งคนก็มีหนึ่งเสียงเท่ากัน หลักทั้งสองประการต้องมียู่ในระบอบประชาธิปไตย ถ้าหากไม่มีหลักการนี้จะทำให้ประชาชนบางคนกลายเป็นผู้มีอภิสิทธิ์เหนือประชาชนคนอื่น ทั้งในทางกฎหมายและในทางการเมือง

6. จิตสำนึกในหลักความยุติธรรม การเคารพกติกา ประชาชนในระบอบประชาธิปไตยต้องมีหัวใจเป็นนักกีฬา เพราะบรรดาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ในระบอบประชาธิปไตยต้องใช้หลักความยุติธรรม เป็นเครื่องมือตัดสินเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน และการดำเนินการต่างๆต้องปราศจากอคติหรือเห็นแก่ผลประโยชน์ หากประชาชนในสังคมประชาธิปไตยไม่เคารพกติกาเสียแล้วการจะยุติ ปัญหาต่างๆก็ไม่สามารถจะแก้ไขให้ลุล่วงไปได้

7. จิตสำนึกในความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง เมื่อผู้ใดใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น หรือการแสดงออกต่างๆ แม้เราจะไม่เห็นด้วยหรือไม่ชอบ ก็ต้องอดทน อดกลั้นรับฟังในความเห็นต่างนั้น トラบใดที่ผู้หนึ่งยังใช้สิทธิของตนเองอยู่ใต้ขอบเขตแห่งกฎหมาย ผู้นั้นอาจจะพูดสำเนียงแตกต่างกัน หรือรูปลักษณะภายนอกต่างกัน แต่ก็เป็นเสรีภาพอันชอบธรรมของบุคคลนั้น トラบเท่าที่เขาไม่ได้ทำผิดกฎหมายและทำให้ใครเดือดร้อน

8. จิตสำนึกในหลักนิติธรรม (The Rule of Law) หลักนิติธรรม คือ หลักการอันถูกต้องตามกฎหมายเป็นที่ยอมรับ มีความชอบธรรมตามกระบวนการกฎหมาย เรียกว่า การปกครองต้องเป็นไปตามหลักของกฎหมายเท่านั้น ซึ่งตรงกันข้ามกับการปกครองโดยคณะบุคคล

นอกจากนี้ หลักการดังกล่าว สัญญา เคนาฎุมิ (2558) ยังได้สรุปรูปแบบและลักษณะ ประชาธิปไตยไว้ 3 ประการ คือ

1. ประชาธิปไตยที่แสดงถึงความเคารพต่อตนเองและผู้อื่น เช่น ให้ความสำคัญและรู้บทบาทของตนเองในการดำเนินการเรียนรู้มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ในการเรียนรู้ ให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนในกลุ่ม มีความไว้วางใจเพื่อนในกลุ่มขณะปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มต่อตนเองและผู้อื่น

2. ประชาธิปไตยที่แสดงถึงความสามัคคีและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เช่น ช่วยเหลือ สนับสนุนและให้กำลังใจแก่เพื่อนๆ ในการทำงานร่วมกัน มีความเสียสละเวลาเพื่อ

การทำกิจกรรม การเรียนรู้ของกลุ่มอย่างเต็มที่ มีการแบ่งปันอุปกรณ์แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้กับเพื่อนในกลุ่มสามารถร่วมงานกับบุคคลอื่นได้ดีและร่วมทำกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดระยะเวลาการเรียนรู้

3. ประชาธิปไตยที่แสดงถึงความมีเหตุผลและดุลยพินิจในการแก้ไขปัญหา เช่น มีการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบคอบก่อนวางแผนการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน มีเหตุผลในการที่จะอภิปรายร่วมกับเพื่อนในกลุ่มอย่างสมเหตุสมผล มีวิธีดำเนินการเรียนรู้โดยใช้แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ ได้อย่างเหมาะสม มีการตัดสินใจแก้ปัญหาที่รอบคอบโดยอยู่บนพื้นฐานของความมีเหตุผล ได้กล่าวว่า (มีอะไรต่อไหม)

ทั้งนี้ ประชาชนในสังคมใดจะมีวิถีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือระบอบ ประชาธิปไตยแบบไหนหรือจะเจริญมากน้อยเพียงใด ก็คงต้องพิจารณาถึงอุปนิสัยหรือวิถีการดำเนิน ชีวิตของประชาชนในสังคมนั้น ทั้งนี้เพราะเรายังคงเป็นปุถุชนคนธรรมดา วิถีแห่งจิตยังคงเต็มไปด้วย

กิเลส ความอยากมีอยากได้ โดยส่วนมากจะยังคงยึดมั่นในอัตตา (ตัวกู ของกู) ถืออุดมการณ์ของตน เป็นใหญ่ แต่โดยประการทั้งปวงนั้นวิถีประชาธิปไตยจำเป็นต้องประกอบไปด้วยลักษณะสำคัญ 4 ประการด้วยกัน ได้แก่

1. การเคารพเหตุผลมากกว่าตัวบุคคล ประชาชนจะใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาจะให้ความเคารพซึ่งกันและกัน และต้องยอมรับว่าประชาชนบางคนมีสติปัญญาและการใช้เหตุผลในวงจำกัด อาจจะทำให้เหตุผลถูกในเรื่องหนึ่งและอีกเรื่องหนึ่งอาจทำให้เหตุผลไม่ถูกก็ได้ การไม่ยึดหลักอาวุโส เครื่องครัดเกินไป ไม่ใช่ว่าคนอาวุโสจะปฏิบัติถูกทุกเรื่อง บางครั้งความคิดดี ๆ ของผู้อ่อนอาวุโสก็เป็น เรื่องที่ถูกต้อง สังคมประชาธิปไตยจะดำเนินไปด้วยดีเพราะประชาชนใช้เหตุผลในการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เห็นต่างจากตนเอง

2. การรู้จักประนีประนอม ผู้ศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยจะไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา แต่จะตกลงแก้ปัญหากันอย่างสันติวิธี ถ้าหากมีการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาคือระหว่างประชาชนด้วยกัน ก็ทำให้ขัดกับหลักเหตุผลของระบอบประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน ซึ่งถือว่า มนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผล

3. การมีระเบียบและมีวินัยในสังคมประชาธิปไตยประชาชนต้องปฏิบัติตามระเบียบและมีวินัย ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์โดยไม่ยอมให้ผู้ใดมาละเมิดหรือกระทำการตามอำเภอใจได้ ถ้าหากมีกฎหมายที่ละเมิดสิทธิหรือไม่เป็นธรรม ก็ต้องเสนอ ข้อเรียกร้องให้แก้ไขกฎหมายนั้นให้เป็นธรรม ไม่ใช่ฝ่าฝืนไม่ยอมรับ เพราะการกระทำเช่นนั้นจะทำให้ ผู้อื่นฝ่าฝืนหรือละเมิดกฎหมายได้เช่นกัน จะทำให้เกิดความสับสนในสังคม ประชาชนสามารถใช้สิทธิ เสรีภาพส่วนบุคคลตราบเท่าที่ไม่เกินขอบเขตของกฎหมาย เพราะถ้าประชาชนใช้สิทธิเสรีภาพของ ตนเองเกินขอบเขต ก็จะไปละเมิดหรือ

ก้าวทำลายสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น จะทำให้สังคมประชาธิปไตย ขาดความสงบสุขและไร้ระเบียบวินัย

4. ความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม ความรับผิดชอบและคำนึงถึงว่าตนเป็นเจ้าของประเทศ และประชาชนคนอื่น ๆ ก็เป็นเจ้าของประเทศ การประพฤติตนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศโดยรักษา สมบัติของส่วนรวมหรือสมบัติของสาธารณะ รวมทั้งการรักษาผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในสังคม และประเทศชาติไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตน จนก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคม เช่น ไม่แสวงหา ความร่ำรวยด้วยการทำลายทรัพยากรของประเทศชาติหรือผลิตสิ่งเสพติดมอมประชาชนในสังคม (วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์, สุขุม นวลสกุล, วิทยา จิตนุพงศ์, 2554)

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับหลักการประชาธิปไตย

หลักประชาธิปไตยเป็นการให้อำนาจแก่ประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน การให้อำนาจทั้ง 3 คือ นิติบัญญัติ การบริหารและตุลาการ อันเป็นหลักการสำคัญของระบอบการเมืองที่ได้รับความศรัทธาเลื่อมใสจากประชาคมโลกอย่างแพร่หลายมากที่สุดในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วย หลักการสำคัญ 5 ประการ คือ

1. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Popular Sovereignty) เพื่อแสดงออกถึงอำนาจในการปกครองของประชาชนโดยแท้จริง ประชาชนจะแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจ โดยใช้อำนาจอำหนดตัวผู้ปกครองและผู้แทนของตน รวมทั้งอำนาจในการถอดถอนในกรณีที่มีการใช้ อำนาจโดยมิชอบ โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งของประชาชนอย่างอิสระเสรีแบบลับและทั่วถึง มีกำหนดเวลาที่แน่นอน ในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักอธิปไตย 3 ประการ คือ หลักอัตตาทิปไตย คือ การเอาตนเป็นใหญ่ หลักโลกาธิปไตย คือ การเอาโลกเป็นใหญ่ และหลักธรรมาธิปไตย คือ การเอาหลักธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งพระพุทธศาสนามุ่งเน้นหลักธรรมาธิปไตยเป็นรูปแบบในการปกครองที่ดีที่สุด เพื่อส่งผลให้การตัดสินใจเป็นธรรมมากที่สุด

2. หลักเสรีภาพ (Liberty) การที่บุคคลสามารถกระทำหรืองดเว้นกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดตามที่ต้องการ ตราบเท่าที่การกระทำหรืองดเว้นการกระทำนั้นไม่ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ในปัจจุบันในการเลือกตั้งแต่ละครั้งที่ผ่านมามักจะเห็นได้ว่า มีการซื้อสิทธิขายเสียงกันอย่าง กว้างขวาง แต่ถ้าตามหลักการพระพุทธศาสนาแล้วนั้น มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่อันพึงกระทำที่ “ไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทำจิตใจให้บริสุทธิ์” ซึ่งในพระวินัย พระพุทธเจ้าได้ให้หลัก เสรีภาพในการคิดพิจารณาแก่ชาวกาลามะในการที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อ ในกาลามสูตร 10 ประการ เช่น อย่าเชื่อเพียงเพราะเล่าสืบกันมา ฟังตามกันมา ชาวสื่อ การอ้างตำราหรือทฤษฎี เป็นต้น หากจะเชื่อ ต้องใช้ปัญญาพิจารณา

ไต่ตรงให้รอบคอบตามหลักของโยนิโสมนสิการ การตัดสินใจเลือกตั้งทางการเมืองก็เช่นเดียวกัน “ควรใช้ปัญญาโดยละเอียดถี่ถ้วนด้วยตัวเอง”

3. หลักความเสมอภาค (Equality) ในระบอบประชาธิปไตยเชื่อมั่นว่า หากมนุษย์มีโอกาสที่เสมอภาคเท่าเทียมกัน ถึงแม้ว่าจะมีความสามารถที่แตกต่างกันก็ตาม มนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตที่ตีร่วมกันได้ความเสมอภาคจึงเป็นคุณลักษณะขั้นพื้นฐานที่ประชาชนในสังคมเดียวกัน มีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายเดียวกัน ซึ่งในพระพุทธศาสนาจะเห็นได้อย่างชัดเจนในการให้ความเสมอภาคในเรื่องวรรณะเชื้อชาติเช่น บุคคลไม่ว่าจะอยู่วรรณะไหนก็สามารถเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาได้ และนับถือกันในเรื่องของพรหม โดยไม่คำนึงว่าจะอยู่วรรณะใด เชื้อชาติใด หลักความเสมอภาคในการเคารพนับถือพระรัตนตรัย เป็นต้น แต่ถ้าบริบททางการเมืองไทยนั้น จะมีการแบ่งแยกสรรปันส่วน แบ่งพรรคแบ่งพวก จนเกิดวาทะ “พวกมาก ลากไป” ทำให้พรรคที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งหาวิธีการในการหาข้อผิดพลาดของคณะรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งให้เกิดความเสียหาย และแสดงความรับผิดชอบจนถึงขั้นยุบสภาหรือลาออกไปในที่สุด การตัดสินใจเลือกตั้งทางการเมืองจึงควรเน้นหลักพรหมวิหารธรรม คือ เมตตาสงสาร กรุณาช่วยเหลือ มุทิตาเมื่อได้ดี อุเบกขาไม่เห็นแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่จะเน้นความเป็นกลาง คือพิจารณาก่อนการตัดสินใจด้วยหลักการและเหตุผล นั้นเอง

4. หลักการปกครองโดยกฎหมาย (Rule of Law) หลักการนี้มีขึ้นเพื่อมุ่งจะให้ความคุ้มครองแก่สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนเป็นสำคัญ “หนึ่งคนหนึ่งเสียง (One Man One Vote)” ถือเป็นศักดิ์และสิทธิของประชาชนในการเลือกตั้ง เพื่อเป็นการกำหนดให้ผู้ปกครองหรือ คณะรัฐบาลในฐานะที่ได้ผ่านการเลือกตั้งจะใช้อำนาจใดๆ ได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ อีกทั้ง การใช้อำนาจนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเท่านั้น การจำกัดสิทธิเสรีภาพใด ๆ ของประชาชนจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของ กฎหมายเท่านั้น ในพระพุทธศาสนามีพระวินัยซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายที่เป็นหลักปฏิบัติของสงฆ์ที่จะอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหมู่คณะ มีความสงบสุข ช่มคนชั่ว ปกป้องคนดี จนถึงเพื่อ ความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม คือพระพุทธศาสนา เป็นต้น การเลือกตั้งทางการเมืองก็เช่นกัน ถึงแม้จะผ่านการเลือกตั้ง แต่ก็ยังคงต้องให้ความเคารพในเสียงของประชาชนในฐานะเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

5. หลักเสียงข้างมาก (Majority Rule) การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ดังนั้น ในการตัดสินใจใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดตัวเลือกผู้ปกครอง เพื่อให้มั่นใจว่าการตัดสินใจเลือกผู้ปกครองนั้น จะสะท้อนถึงความต้องการของคนส่วนใหญ่อย่างแท้จริง ก็จะต้องให้ความเคารพและคุ้มครองเสียงข้างน้อยด้วย (Minority Right) ทั้งนี้ เพื่อประกันว่า ฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ไข่มติในลักษณะพวกมากลากไป ในพระพุทธศาสนาก็ใช้หลักเสียงข้างมากเป็นเครื่องตัดสิน เช่น การรับภิกษุจะต้องมีการถามท่ามกลางสงฆ์ว่า พระภิกษุรูปใดสมควรได้รับผ้ากฐิน โดยมีการเสนอพระภิกษุรูปที่

สมควรได้รับผ้ากฐิน หากพระภิกษุสงฆ์เห็นด้วยก็เปล่งวาจาพร้อมกันว่า “สาธุ” หรือหากภิกษุรูปใดทำผิดพระวินัย ก็มีการตัดสินที่เรียกว่า “เยภุยยสิกา” คือ การระงับด้วยเสียงข้างมากลงมติทั้งอธิกรณ์และการระงับสงฆ์ส่วนใหญ่ และในการประชุมทำสังฆกรรมต่างๆ นั้น ต้องมีมติเป็นเอกฉันท์หากมีข้อข้องใจมีสิทธิยับยั้ง (Veto) ได้แม้เพียงพระภิกษุรูปเดียวทั่วทั้งสงฆ์ทั้งหมดก็ต้องฟัง ดังกรรมวาจาที่ว่า “ยสสายสมโตขมตี...โสตุณฺหสสยสส น ขมตี โส ภาเสยย” แปลว่า “ถ้ากรรมนี้ชอบใจต่อท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเงียบ ถ้าไม่ชอบใจต่อท่านผู้ใด ผู้นั้น พึงพูดขึ้น” การตัดสินใจเลือกตั้งก็เหมือนกัน เมื่อได้ตัดสินใจไปแล้วก็ควรจะยอมรับในผลของคะแนนนั้น นอกเหนือจากการที่คณะผู้ผ่านการเลือกตั้งมีการปฏิบัติหน้าที่ไม่สุจริตก็สามารถออกมามีส่วนในการทวงอำนาจอธิปไตยของตนคืนได้ (เกษฎา ผาทอง, 2559)

จากสภาพการณ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าบทบาทเชิงพุทธเกี่ยวกับธรรม เป็นกรอบแนวคิดในการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่ส่งผลในทางการเมือง เมื่อทุกอย่างเป็นไปตามกระบวนการการประชาธิปไตย ผลของการตัดสินใจเลือกตั้งบุคคลเข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศจะออกมาเป็นอย่างไร ก็คงต้องยอมรับและปฏิบัติตามเพื่อเป็นการยอมรับในเสียงประชาชนส่วนใหญ่ แต่ถ้าเมื่อใดที่ผู้ได้รับเข้าไปทำหน้าที่ในการบริหารประเทศไม่สามารถทำตามแผนและนโยบายที่ตนกำหนด ก็คงต้องแสดงความรับผิดชอบด้วยการลาออกหรือยุบสภาเพื่อเป็นการป้องกันความขัดแย้ง ระหว่างรัฐกับประชาชน ทั้งนี้การตัดสินใจเลือกตั้งผู้แทนทางการเมืองก็เช่นกัน ประชาชนต้องใช้ โยนิโสมนสิการ “คือ การพินิจพิจารณาไตร่ตรองด้วยปัญญาของตนด้วยเช่นกัน

บทสรุป

การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับประชาธิปไตยในการปกครองมี 3 ประเภท คือ อัตตาธิปไตย ธรรมาธิปไตยและโลกาธิปไตย ทำงานให้แล้วเสร็จบรรลุผลตามวัตถุประสงค์โดยอาศัยบุคคลอื่น กลุ่มบุคคล องค์กรที่สามารถปฏิบัติงานร่วมกันให้เกิดผลสำเร็จของงานนั้น รวมทั้งใช้เป็นหลักพิจารณาความดี ความถูกต้อง ความเสมอภาค เป็นการบริหารในการปกครอง เพื่อให้สังคมส่วนรวมมีความเป็นปกติสุข มีความเสมอภาคทางสังคมเท่าเทียมกัน มีความสมานสามัคคี และคุ้มครองสิทธิของบุคคลทุกคนให้ได้รับความเป็นธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน ดังนั้น หากเราพิจารณาคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคือ “มุ่งให้ทุกคนมีธรรมะ มีคุณธรรม ความเท่าเทียมกัน และสอนให้คนเป็นคนดี” ซึ่งตรงกับหลักประชาธิปไตย

เอกสารอ้างอิง

- เกษญา ผาทอง. (2559). ยุทธศาสตร์การพัฒนาประชาธิปไตยและกระบวนการประชาสังคมไทย ภายใต้กระบวนการทัศน์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา. วารสารธรรมทรรศน์.16(2): กรกฎาคม-ตุลาคม, หน้า 263-264.
- ทวิศักดิ์ ตั้งปฐมวงศ์. (2555). การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475: การปฏิวัติที่ถูกลืมใหม่ *The Changing of the ruling in 1932 : The new definition revolution*. วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 31(3): พฤษภาคม-มิถุนายน, หน้า 39.
- วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ, สุขุม นวลสกุลและวิทยา จิตนุพงษ์. (2554). การเมืองและการปกครองไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมปอง รักชาธรรม. (2552). ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในพื้นที่ภาคใต้กับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2549-2552: ศึกษากรณีเปรียบเทียบกับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา 5 จังหวัดภาคใต้. วิทยาลัยสื่อสารการเมือง: มหาวิทยาลัยเกริก.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2558). วิธีประชาธิปไตยของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์. 5(2): กรกฎาคม-ธันวาคม, หน้า 195-196.
- Bertrand, D. J. (1991). *Defining and Measuring Political, In Democracy and Human Rights in Developing Countries*. London: Lynne Rienner.
- Copelend, L. & Lawrence, L. (Eds.). (1985). *The World's Great Speeches*. (2nd ed.) New York:Dover.
- Charnow, A. B. & Vallasi, G. A. (1993). "Democracy" in the *Illustrated The Coliumbia Encyclopedia*. (5th ed.). Edited by Babara A. Charnow, A. and George Vallasi. Coliumbia: Coliumbia University.